

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.43

А. В. Андрушко

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Ужгородського національного університету

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕГЛАМЕНТАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПІДМІНУ ДИТИНИ

У статті здійснено порівняльно-правовий аналіз кримінального законодавства України та інших держав про відповідальність за підміну дитини. Зроблено висновок про можливість запозичення відповідного досвіду для вдосконалення ст. 148 Кримінального кодексу України, яка передбачає відповідальність за вказане посягання.

Ключові слова: злочини проти волі, честі й гідності особи, підміна дитини, кримінальна відповідальність, покарання.

Постановка проблеми. Закріплене в ст. 29 Конституції України право на свободу та особисту недоторканність є невід'ємним природним правом кожної людини, яке належить їй від народження. У статті 68 Основного Закону нашої держави наголошується, що кожен зобов'язаний не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей. Визнаючи та гарантуючи свободу кожного індивіда, а також його честь і гідність, законодавець установив кримінально-правові заборони, спрямовані на протидію таким посяганням: розділ III Особливої частини Кримінального кодексу (далі – КК) України передбачає відповідальність за злочини проти волі, честі й гідності особи. Одним із таких діянь є підміна дитини (ст. 148).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам кримінальної відповідальності за підміну дитини в науковій літературі приділяється небагато уваги. Серед науковців, які цікавились цим питанням, варто згадати В.І. Борисова, Є.В. Даценка, Д.Л. Гулякевича, О.С. Колмакову, О.С. Наумову, А.С. Політову, Ю.Є. Пудовочкіна, І.О. Романчука, М.І. Хавронюка, С.Д. Шапченка та інших. Загалом же доводиться констатувати, що вказана проблематика розглядається переважно на рівні підручників і науково-практичних

коментарів. Недостатньо дослідженим є й зарубіжний досвід регламентації кримінальної відповідальності за підміну дитини. Водночас, на наше переконання, удосконалення чинної редакції ст. 148 КК України без вивчення відповідного досвіду навряд чи можливе.

Мета статті – здійснити порівняльно-правовий аналіз кримінального законодавства України та інших держав у частині, що стосується відповідальності за підміну дитини. Публікація є підсумком дослідження вказаної проблематики, розпочатого автором раніше [1; 2].

Виклад основного матеріалу. Окрім ст. 148 КК України, нами проаналізовано кримінальне законодавство 23 держав світу, що передбачає відповідальність за розглядуване діяння. Ідеться про кримінальні закони Республіки Австрія (§ 200) [3], Азербайджанської Республіки (ст. 172) [4], Республіки Білорусь (ст. 180) [5], Республіки Болгарія (ст. 184) [6], Федерації Боснії та Герцеговини (ст. 218) [7], Республіки Вірменія (ст. 167) [8], Грузії (ст. 174) [9], Естонської Республіки (ст. 174) [10], Королівства Іспанія (ст. 220) [11], Республіки Казахстан (ст. 136) [12], Киргизької Республіки (ст. 158) [13], Латвійської Республіки (ст. 167) [14], Литовської Республіки (ст. 156) [15], Республіки Ма-

кедонія (ст. 199) [16], Федеративної Республіки Німеччина (§ 169) [17], Російської Федерації (ст. 153) [18], Республіки Сан-Марино (ст. 230) [19], Республіки Сербія (ст. 117) [20], Республіки Словенія (ст. 189) [21], Республіки Таджикистан (ст. 171) [22], Туркменістану (ст. 128) [23], Республіки Узбекистан (ст. 124) [24], Королівства Швеція (ст. 3 гл. 7) [25].

Відповідальність за підміну дитини законодавці вказаних вище держав передбачили в різних структурних частинах кримінальних законів, що засвідчує неоднаковий підхід до розуміння ними об'єкта цього посягання. У більшості кримінальних кодексів стаття про відповідальність за розглядуване діяння міститься в главі (або розділі), що об'єднує злочинні посягання проти сім'ї та неповнолітніх. Назви відповідних структурних частин досліджуваних кримінальних законів сформульовані з незначними відмінностями. Так, розділ 9 КК Республіки Австрія, розділ 1 глави 4 КК Республіки Болгарія та глава XIII КК Республіки Сербія мають назву «Злочинні діяння проти шлюбу та сім'ї», глава 22 КК Азербайджанської Республіки – «Злочини проти неповнолітніх і сімейних відносин», глава 21 КК Республіки Білорусь – «Злочини проти укладу сімейних відносин та інтересів неповнолітніх», розділ XX КК Федерації Боснії та Герцеговини, розділ 20 КК Республіки Македонія, розділ 21 КК Республіки Словенія – «Злочини проти шлюбу, сім'ї та молоді», глава 20 КК Республіки Вірменія – «Злочини проти сім'ї та інтересів дитини», розділ 1 глави 11 Пенітенціарного кодексу Естонської Республіки – «Винні діяння проти сім'ї», розділ XII КК Королівства Іспанія – «Про злочини проти сімейних відносин», глава XXIV КК Грузії, глава 20 КК Киргизької Республіки, глава 20 КК Російської Федерації, глава 20 КК Республіки Таджикистан – «Злочини проти сім'ї та неповнолітніх», глава 2 КК Республіки Казахстан – «Кримінальні правопорушення проти сім'ї та неповнолітніх», глава XVII КК Латвійської Республіки – «Злочинні діяння проти сім'ї та неповнолітніх», глава XXIII КК Литовської Республіки – «Злочини і кримінальні проступки проти дитини та сім'ї», розділ 12 КК ФРН – «Злочини проти цивільного стану, шлюбу та сім'ї», розділ 2 КК Республіки Сан-Марино – «Злочини проти сім'ї», глава V КК Республіки Узбекистан – «Злочини проти сім'ї, молоді та моральності», глава 7 КК Королівства Швеція – «Про злочини проти сім'ї». Цікаво, що законодавець Естонської Республіки в межах глави 11 «Винні діяння проти сім'ї та неповнолітніх» виокремив два розділи:

розділ 1 «Винні діяння проти сім'ї» й розділ 2 «Винні діяння проти неповнолітніх». Стаття про відповідальність за розглядуваний злочин міститься в розділі 1; тим самим естонський законодавець підкреслив, що аналізоване діяння посягає на суспільні відносини, що забезпечують нормальне функціонування сім'ї.

У кримінальному законодавстві України й Туркменістану стаття про відповідальність за підміну дитини міститься в розділі (в КК Туркменістану – главі), що об'єднує злочинні посягання проти волі, честі й гідності особи. При цьому варто зазначити, що, на відміну від вітчизняного кримінального закону, Особлива частина КК Туркменістану включає окрему главу про злочини проти сім'ї та неповнолітніх (глава 20 «Злочини проти неповнолітніх, сім'ї та моральності»). Напрошується висновок: туркменський законодавець свідомо включив розглядуване діяння до кола злочинів проти волі, честі й гідності особи. У коментарі до КК Туркменістану підкреслюється, що об'єктом розглядуваного злочину є, по-перше, свобода, честь і гідність дитини, котрі страждають через її відділення від батьків; підміна, якщо вона в майбутньому буде виявлена, може завдати дитині або навіть уже дорослій людині, котра в дитинстві була підмінена, глибоку психічну травму. По-друге, в результаті вчинення цього діяння страждають також честь і гідність справжніх батьків дитини, яким може бути завдана значна моральна шкода через усвідомлення того, що їхня справжня дитина була від них відторгнута і що вони виховували чужу дитину [26, с. 245]. Видається, що наведені аргументи є достатньо переконливими й у зв'язку з цим включення українським законодавцем статті про відповідальність за підміну дитини до розділу III «Злочини проти волі, честі та гідності особи» не є помилковим.

У законодавстві більшості держав стаття про відповідальність за розглядуване посягання (ст. 148 КК України, § 200 КК Республіки Австрія, ст. 174 КК Грузії, ст. 136 КК Республіки Казахстан, ст. 158 КК Киргизької Республіки, ст. 167 КК Латвійської Республіки, ст. 117 КК Республіки Сербія, ст. 153 КК Російської Федерації, ст. 171 КК Республіки Таджикистан, ст. 128 КК Туркменістану, ст. 124 КК Республіки Узбекистан) має назву «Підміна дитини». З певними відмінностями назва відповідної статті сформульована в КК Азербайджанської Республіки, де законодавець указав, що йдеться про підміну чужої дитини (ст. 172), та в КК Республіки Білорусь,

ст. 180 якого має назву «Умисна підміна дитини». Стаття 156 КК Литовської Республіки називається «Викрадення або підміна дитини», оскільки в цій нормі передбачено відповідальність не тільки за підміну дитини, а й за її викрадення. Подібний підхід, нагадаємо, мав місце в радянських кримінальних кодексах, що діяли на території України. § 169 КК ФРН має назву «Повідомлення неправдивих свідчень про цивільний стан». Разом із тим аналіз диспозиції ч. 1 § 169 засвідчує, що в цій статті передбачена відповідальність не лише за повідомлення неправдивих свідчень про цивільний стан, а й за підміну дитини. Оригінально стаття про відповідальність за розглядуване діяння названа також у КК Республіки Вірменія (ст. 167 «Незаконне розлучення дитини з батьками або підміна дитини»), КК Федерації Боснії та Герцеговини (ст. 218 «Зміна сімейного статусу»), КК Республіки Македонія (ст. 199 «Зміна сімейної ситуації»), КК Республіки Сан-Марино (ст. 230 «Зміна сімейного стану будь-якої особи»), КК Республіки Словенія (ст. 189 «Зміна сімейного статусу») та Пенітенціарному кодексі Естонської Республіки (ст. 174 «Зміна сімейної належності»). Пов'язано це з тим, що в ст. 167 КК Республіки Вірменія відповідальність за підміну дитини встановлена поряд із відповідальністю за незаконне розлучення дитини з батьками, а в ст. 218 КК Федерації Боснії та Герцеговини, ст. 199 КК Республіки Македонія, ст. 230 КК Республіки Сан-Марино, ст. 189 КК Республіки Словенія і ст. 174 Пенітенціарного кодексу Естонської Республіки підміна дитини пов'язується зі зміною її сімейної належності.

З певними відмінностями сформульовано диспозиції відповідних статей. Відмінності в конструкції розглядуваного складу злочину стосуються передовсім потерпілого від нього, а також його суб'єкта та суб'єктивної сторони. У кримінальному законодавстві абсолютної більшості держав ознаки потерпілого від розглядуваного злочину не деталізуються; вказується лише, що потерпілою є дитина. Натомість у ст. 148 КК України, ст. 172 КК Азербайджанської Республіки й ч. 1 ст. 174 КК Естонської Республіки міститься вказівка (шляхом використання словосполучення «підміна чужої дитини») на відсутність родинних зв'язків між дитиною та суб'єктом цього злочину. При цьому варто зазначити, що в ч. 1 ст. 174 Пенітенціарного кодексу Естонської Республіки вказано, що чужа дитина підміняється іншою чужою або своєю дитиною.

У кримінальному законодавстві більшості держав, що встановлює відповідальність за розглядуване діяння, не конкретизуються вікові характеристики дитини, яка підміняється. Разом із тим у ч. 1 ст. 167 КК Латвійської Республіки та ч. 1 ст. 156 КК Литовської Республіки зазначено, що йдеться про підміну новонародженої дитини, у ч. 1 ст. 184 КК Болгарії – про підміну маленької дитини, а в ст. 230 КК Республіки Сан-Марино – про підміну немовляти. Тим самим болгарський, латвійський, литовський і сан-маринський законодавці дали власну відповідь на дискусійне питання, хто може бути потерпілим від розглядуваного злочину. При цьому варто звернути увагу на те, що в ч. 1 ст. 156 КК Литовської Республіки стосовно викрадення дитини сказано про малолітство потерпілого, а стосовно підміни дитини – про те, що потерпілою є новонароджена дитина.

Законодавці більшості держав не конкретизують ознак об'єктивної сторони підміни дитини; у жодному з проаналізованих кримінальних законів не розкривається зміст поняття «підміна дитини». Лише в ст. 172 КК Азербайджанської Республіки міститься вказівка на місце вчинення цього злочину – медичні заклади. Крім того, як відзначалося вище, у ст. 156 КК Литовської Республіки передбачено відповідальність не тільки за підміну дитини, а й за її викрадення; у ст. 167 КК Республіки Вірменія відповідальність за підміну дитини встановлена поряд із відповідальністю за незаконне розлучення дитини з батьками; у ст. 184 КК Республіки Болгарія передбачена відповідальність не тільки за підміну («заміну») дитини, а й за приховання та підкидання дитини, а також за вчинене іншим способом приховання або зміну цивільного стану особи; у ст. 220 КК Королівства Іспанія, окрім відповідальності за підміну дитини (ч. ч. 3, 5), відповідальність передбачена також за незаконне усиновлення (ч. 1) і за приховання чи передачу третій особі дитини з метою зміни її походження (ч. 2); у § 169 КК ФРН поряд із відповідальністю за підміну дитини передбачено також відповідальність за повідомлення органу, до компетенції якого належить ведення реєстрів цивільного стану або встановлення цивільного стану, неправдивих свідчень про цивільний стан іншої особи або ж приховання таких відомостей; у ст. 3 гл. 7 КК Королівства Швеція встановлено відповідальність не тільки за підміну дитини, а й за її приховання, а також за будь-яке інше перекидання свого чи будь-якої іншої особи сімейного стану. У ст. 218 КК Федерації Боснії та Герцеговини, ст. 199 КК Респуб-

бліки Македонія, ст. 230 КК Республіки Сан-Марино, ст. 117 КК Республіки Сербія і ст. 189 КК Республіки Словенія підміна дитини розглядається як спосіб зміни сімейного статусу дитини.

Здебільшого не описуються в диспозиціях кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за підміну дитини, також ознаки суб'єкта цього злочину. Звідси можна зробити висновок, що суб'єкт підміни дитини загальний – фізична осудна особа, яка вчинила цей злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Виняток становить кримінальне законодавство Азербайджанської Республіки, згідно з яким суб'єктом цього злочину є лише особа, на яку покладений обов'язок охорони дитини чи піклування про неї (спеціальний суб'єкт), а також кримінальне законодавство Королівства Іспанія, яке передбачає відповідальність не лише за підміну однієї дитини іншою (ч. 3 ст. 220), а й за підміну однієї дитини іншою в медичних чи соціально-медичних закладах, що сталася внаслідок грубої недбалості осіб, відповідальних за ідентифікацію та охорону дітей (ч. 5 ст. 220). Отже, є всі підстави стверджувати, що суб'єктом підміни дитини за ч. 5 ст. 220 КК Іспанії є спеціальний суб'єкт – особа, відповідальна за ідентифікацію та охорону дітей, тоді як суб'єкт підміни за ч. 3 ст. 220 – загальний. У розглядуваному контексті інтерес становить також кримінальне законодавство Республіки Вірменія: тут суб'єктом підміни дитини визнається загальний суб'єкт злочину, однак учинення вказаного діяння з використанням службового становища зараховано до обставин, що обтяжують кримінальну відповідальність за цей злочин. Естонське кримінальне законодавство передбачає можливість учинення розглядуваного діяння юридичною особою (ч. 3 ст. 174 Пенітенціарного кодексу Естонської Республіки).

Звертає на себе увагу той факт, що в ст. 220 КК Королівства Іспанія йдеться про підміну однієї дитини іншою, тоді як у ст. 148 КК України сказано про підміну чужої дитини. У цьому зв'язку слід відзначити, що в разі вчинення цього злочину підміняються дві дитини – підмінювана дитина і дитина, що використовується для підміни. Це, однак, чітко й однозначно не впливає з назви ст. 148 КК України та її тексту. З огляду на це, на наш погляд, назву відповідної статті доцільно сформулювати як «Підміна однієї дитини іншою»; вказаний вище момент варто відобразити також у диспозиції цієї статті.

Суб'єктивна сторона підміни дитини характеризується прямим умислом, коли особа усвідомлює підміну й бажає її настання. Більшість законодавців не вказують на умисну форму вини цього злочину, виходячи, вочевидь, з того, що вона впливає із самого змісту відповідної кримінально-правової заборони. На умисність підміни дитини, однак, прямо вказано в ч. 1 ст. 180 КК Республіки Білорусь, ч. 1 ст. 184 КК Республіки Болгарія, ч. 1 ст. 136 КК Республіки Казахстан, ч. 1 ст. 167 КК Латвійської Республіки, ст. 128 КК Туркменістану, ст. 124 КК Республіки Узбекистан. Виняток із загального правила становить кримінальне законодавство Королівства Іспанія, яке поряд із умисною підміною дитини (ч. 3 ст. 220) установлює відповідальність за підміну однієї дитини іншою в медичних або соціально-медичних закладах, що сталася внаслідок грубої недбалості осіб, відповідальних за ідентифікацію та охорону дітей (ч. 5 ст. 220).

Відповідно до ст. 148 КК України, обов'язковою ознакою складу розглядуваного злочину є корисливі або інші особисті мотиви. Подібним є підхід, закріплений у ст. 174 КК Грузії, ст. 153 КК Російської Федерації, ст. 124 КК Республіки Узбекистан, – тут обов'язковою ознакою підміни дитини визнано вчинення даного злочину з корисливих чи інших низьких спонукань. У статті 172 КК Азербайджанської Республіки поряд з користю та іншими низькими мотивами вказано також на помсту. У розглядуваному зв'язку варто відзначити, що підміна дитини, вчинена з корисливих або інших низьких спонукань, законодавцями окремих пострадянських держав (Республіки Білорусь, Республіки Казахстан, Киргизької Республіки, Республіки Таджикистан) визнана обставиною, що обтяжує кримінальну відповідальність за цей злочин. Естонський законодавець до кола кваліфікуючих ознак зарахував учинення цього діяння з метою отримання спадщини чи з інших корисливих спонукань, болгарський і латвійський – підміну дитини, вчинену в корисливих цілях. Тим самим законодавці вказаних держав підкреслили, що кримінально караною є підміна однієї дитини іншою, вчинена з будь-яких спонукань, тоді як учинення цього злочину з корисливих чи інших низьких мотивів свідчить про його підвищену суспільну небезпеку. Указаний досвід видається цікавим і заслуговує принаймні на наукове обговорення. Відзначимо, що Є.В. Даценко в дисертаційному дослідженні нещодавно запропонував зарахувати корисливі й інші особисті мотиви підміни дитини до кваліфікуючих ознак цього складу злочину [27, с. 7, 11, 17].

Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони розглядуваного злочину за ч. 1 ст. 174 Пенітенціарного кодексу Естонської Республіки є мета зміни сімейної належності. Естонський законодавець – єдиний, який виокремив мету злочину як обов'язкову ознаку суб'єктивної сторони основного складу цього злочину. Він же посилив кримінальну відповідальність за цей злочин, якщо його метою було отримання спадщини. Водночас у ч. 2 ст. 167 КК Республіки Вірменія передбачено суворішу відповідальність за вчинення розглядуваних дій з метою втягнення дитини в учинення злочину чи іншу антигромадську дію, а також учинення їх з метою вилучення частин тіла або тканин дитини для трансплантації.

У статті 148 КК України відповідальність за підміну дитини не диференційована. Такий самий підхід має місце в кримінальному законодавстві Республіки Австрія, Азербайджанської Республіки, Федерації Боснії та Герцеговини, Грузії, Республіки Македонія, ФРН, Російської Федерації, Республіки Сан-Марино, Республіки Сербія, Республіки Словенія, Туркменістану, Республіки Узбекистан та Королівства Швеція. Стаття 156 КК Литовської Республіки містить частину другу, однак передбачена в ній кваліфікуюча ознака стосується лише викрадення чужої малолітньої дитини, а не підміни новонародженого. У кримінальних кодексах Республіки Білорусь (ч. 2 ст. 180), Республіки Казахстан (ч. 2 ст. 136), Киргизької Республіки (ч. 2 ст. 158), Республіки Таджикистан (ч. 2 ст. 171), як відзначалося вище, посилена відповідальність передбачена за підміну дитини, вчинену з корисливих або інших низьких спонукань. У частині 2 ст. 167 КК Латвійської Республіки міститься єдина кваліфікуюча ознака – підміна новонародженої дитини в корисливих цілях. У частині 2 ст. 174 Пенітенціарного кодексу Естонської Республіки передбачено посилену відповідальність за зміну сімейної належності, вчинену з метою отримання спадщини чи з інших корисливих спонукань, або ж якщо вона спричинила зміну громадянства. Вірменський законодавець виокремив не лише кваліфіковані, а й особливо кваліфіковані види цього злочину, при цьому коло кваліфікуючих ознак у вірменському кримінальному законі є найширшим. У частині 2 ст. 167 КК Республіки Вірменія посилено відповідальність за розглядувані дії, вчинені: 1) щодо двох або більше дітей; 2) групою осіб за попередньою змовою; 3) з використанням службового становища; 4) з незаконним вивезенням дитини в іншу дер-

жаву; 5) з метою втягнення дитини в учинення злочину чи іншу антигромадську дію; 6) з метою вилучення частин тіла або тканин дитини для трансплантації. У частині 3 ст. 167 КК Республіки Вірменія передбачені такі особливо кваліфіковані види цього злочину: вчинення його організованою групою або спричинення ним з необережності смерті дитини чи інших тяжких наслідків.

Санкція ст. 148 КК України встановлює, що підміна дитини карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк. Найменш суворі покарання за цей злочин передбачають австрійський, азербайджанський, болгарський, латвійський, македонський, німецький, сербський, туркменський і шведський законодавці. Так, максимальне покарання, яке загрожує за підміну дитини, за КК Республіки Австрія – позбавлення волі на строк до одного року, за КК Латвійської Республіки, КК ФРН, КК Туркменістану та КК Королівства Швеція – позбавлення волі на строк до двох років, за КК Азербайджанської Республіки, КК Республіки Болгарія, КК Федерації Боснії та Герцеговини, КК Республіки Македонія, КК Республіки Сербія – позбавлення волі на строк до трьох років. Найсуворіші покарання за підміну дитини встановлені кримінальним законодавством Республіки Вірменія (до десяти років позбавлення волі), Литовської Республіки (до восьми років позбавлення волі) та Республіки Казахстан (до семи років позбавлення волі).

Санкції ст. 174 КК Грузії, ч. 1 ст. 174 Пенітенціарного кодексу Естонської Республіки, ч. 1 ст. 136 КК Республіки Казахстан, ч. 1 ст. 158 КК Киргизької Республіки, ч. ч. 1, 2 ст. 167 КК Латвійської Республіки, ч. 1 § 169 КК ФРН, ч. 1 ст. 171 КК Республіки Таджикистан, ст. 124 КК Республіки Узбекистан, ст. 3 гл. 7 КК Королівства Швеція передбачають можливість призначення засудженому за цей злочин основного покарання у виді штрафу. Санкції ч. 2 ст. 180 КК Республіки Білорусь, ч. 2 ст. 184 КК Республіки Болгарія і ст. 153 КК Російської Федерації передбачають за розглядуваний злочин штраф як додаткове покарання. Виправні роботи як альтернативне позбавленню волі покарання передбачають кримінальні закони Республіки Білорусь, Республіки Вірменія, Республіки Казахстан, Киргизької Республіки, Туркменістану; обмеження волі – КК Республіки Білорусь, Республіки Казахстан, Республіки Таджикистан, Республіки Узбекистан; громадські (примусові) роботи – КК Латвійської Республіки та Республіки Узбеки-

тан; арешт – КК Литовської Республіки. Крім того, у санкціях ст. 172 КК Азербайджанської Республіки і ст. 174 КК Грузії передбачено додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; у санкціях ч. 4 ст. 220 КК Королівства Іспанія та ч. 1 ст. 230 КК Республіки Сан-Марино – позбавлення батьківських прав.

Висновки і пропозиції. Отже, порівняльно-правовий аналіз кримінального законодавства України та низки зарубіжних держав засвідчив існування доволі значних відмінностей між текстами статей про відповідальність за підміну дитини. Проведене дослідження дає змогу також поставити питання про можливість запозичення позитивного зарубіжного досвіду регламентації кримінальної відповідальності за вказане посягання. Зокрема, назву ст. 148 КК України доцільно сформулювати як «Підміна однієї дитини іншою»; на підміну однієї дитини іншою варто вказати й у диспозиції цієї статті. На увагу заслуговує також досвід окремих держав, пов'язаний із диференціацією кримінальної відповідальності за розглядуваний злочин.

Список використаної літератури:

- Андрушко А.В. Кримінальне законодавство пострадянських держав про відповідальність за підміну дитини. Закарпатські правові читання: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (19–21 квітня 2018 р., м. Ужгород). Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2018. Т. 2. С. 283–290.
- Андрушко А.В. Кримінальна відповідальність за підміну дитини за законодавством України та окремих держав Європейського Союзу: порівняльно-правовий аналіз. Конгрес міжнародного та європейського права: зб. наукових праць (м. Одеса, 25–26 травня 2018 року). Одеса: Фенікс, 2018. С. 294–297.
- Уголовный кодекс Австрии. Санкт-Петербург: Юрид. центр Пресс, 2004. 352 с.
- Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30420353.
- Уголовный кодекс Республики Беларусь. URL: <http://www.pravo.by/document/?guid=3871&p0=hk9900275>.
- Наказателен кодекс. URL: <https://pravatami.bg/zakoni/nakazatelen-kodeks>.
- Criminal code of the Federation of Bosnia and Herzegovina. URL: https://advokat-pmjavorac.com/legislation/fbih_criminal_code.pdf.
- Уголовный кодекс Республики Армения. URL: <http://www.parliament.am/legislation.php?ID=1349&lang=rus&sel=show>.
- Уголовный кодекс Грузии. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/download/16426/143/ru/pdf>.
- Пенитенциарный кодекс Эстонской Республики. URL: <https://www.juristaitab.ee/ru/zakonodatelstvo/penitenciarnyy-kodeks>.
- Кримінальний кодекс Королівства Іспанія. Київ: ОВК, 2017. 284 с.
- Уголовный кодекс Республики Казахстан. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252.
- Уголовный кодекс Киргизской Республики. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30222833#pos=0;0.
- Kriminālikums (Кримінальний кодекс Латвійської Республіки станом на 1 січня 2018 р.). LIKUMI.LV. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=88966>.
- Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (Кримінальний кодекс Литовської Республіки станом на 1 жовтня 2018 р.). URL: http://infoplex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=por&dosc=66150.
- Criminal code of the Republic of Macedonia. URL: <http://www.parliament.am/library/Qreakan/macedonia.pdf>.
- Карне законодавство ФРН. Київ: Ваите, 2016. 408 с.
- Уголовный кодекс Российской Федерации. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/.
- Уголовный кодекс Республики Сан-Марино. Санкт-Петербург: Юрид. центр Пресс, 2002. 253 с.
- Уголовный кодекс Республики Сербия. Санкт-Петербург: Юрид. центр Пресс, 2009. 268 с.
- Criminal code of the Republic of Slovenia. URL: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/si/si045en.pdf>.
- Уголовный кодекс Республики Таджикистан. URL: http://online.zakon.kz/document/?doc_id=30397325.
- Уголовный кодекс Туркменистана. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31295286.
- Уголовный кодекс Республики Узбекистан. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30421110.
- Уголовный кодекс Швеции. Санкт-Петербург: Юрид. центр Пресс, 2001. 320 с.
- Комментарий к Уголовному кодексу Туркменистана. Постатейный / под общ. ред. проф. А.В. Смирнова. Ашхабад: Центр ОБСЕ в Ашхабаде, 2013. 663 с. URL: <https://www.osce.org/ru/ashgabat/117369>.
- Даценко Є.В. Кримінально-правова характеристика підміни дитини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Київ, 2015. 22 с.

Андрушко А. В. Зарубежный опыт регламентации уголовной ответственности за подмену ребенка

В статье осуществлен сравнительно-правовой анализ уголовного законодательства Украины и других государств об ответственности за подмену ребенка. Сделан вывод о возможности заимствования соответствующего опыта для совершенствования ст. 148 Уголовного кодекса Украины, предусматривающей ответственность за указанное посягательство.

Ключевые слова: преступления против свободы, чести и достоинства личности, подмена ребенка, уголовная ответственность, наказание.

Andrushko A. V. Foreign experience of regulation of criminal liability for substitution of a child

The article offers the comparative legal analysis of criminal legislation of Ukraine and other states on liability for substitution of a child. It concludes that certain foreign experience is worth borrowing to improve article 148 of the Criminal Code of Ukraine which provides for liability for this encroachment.

Key words: crimes against freedom, honor, and dignity of a person; substitution of a child; criminal liability; punishment.